

SPAANSE VREEMDE WOORDEN IN HET NEDERLANDS: PERIODE 2000-2013

Francisco Sánchez Romero
Universidad de Sevilla, Spanje

SPANISH FOREIGN WORDS IN DUTCH: PERIOD 2000-2013.

The purpose of this research is to look into the recent influence of the Spanish language, both European and from the center and south of America (with approximately 400 million native speakers altogether), on the Dutch language (24 million speakers). Spanish foreign words will be analyzed according to the European historical-cultural method, that is, they will be dealt with within a historical frame, in this case from the year 2000 until 2013. By creating a corpus of Spanish foreign words, I will try to clarify which semantic fields have been the most influential on Dutch nowadays. From this division into semantic fields, it will be possible to understand what kind of vocabulary has had the strongest impact and which has been the degree of contact during the first thirteen years of the 21st century.

Keywords: Etymology; Lexicology; Dutch-Spanish; Loanwords; Grote Van Dale

■ ■ ■

1. Inleiding

Sinds het eind van de twintigste eeuw tot heden speelt etymologe Nicoline van der Sijs een belangrijke rol in de studie naar de invloed van buitenlandse woorden op de Nederlandse taal. Als we kort op het werk van Nicoline van der Sijs ingaan, dan zien we dat daarin Spaanse leenwoorden^{1*} in het Nederlands slechts tot het einde van de twintigste eeuw zijn opgenomen.

In *Leenwoordenboek: de invloed van andere talen op het Nederlands* (Van der Sijs, 1996)² wijdt de auteur een paragraaf aan de analyse van Spaanse leenwoorden die zij chronologisch tot het jaar 1995 indeelt. In haar tweede etymologische

* De noten kunnen geraadpleegd worden op p. 152 e.v.

werk, *Geleend en Uitgeleend* (Van der Sijs, 1998, pp. 99-105), analyseert zij zeven Spaanse leenwoorden in het Nederlands (*sinjoor, pieremachochel, olipodrigo, parlesanten, armada, commando, majoor*) en twee Nederlandse leenwoorden in het Spaans (*pichelingue, gaznápiro*). Al deze woorden zijn terug te voeren tot de periode van de Tachtigjarige Oorlog. In het derde werk, *Chronologisch woordenboek* (Van der Sijs, 2001), bedraagt het aantal leenwoorden en leenvertalingen 169. Noch in de paragraaf over de invloed van de Spaanse taal, noch in het bijgesloten register met alle woorden die uit andere talen zijn ontleend, zijn vreemde woorden uit de eenentwintigste eeuw opgenomen, wat chronologisch ook niet mogelijk is, gezien de data van publicatie. Daarom zet ik haar onderzoek voort en ik concentreer me op de recente ontleningen.

In 2006 legde Nicoline van der Sijs zich toe op de publicatie van werk waarbij ze de andere richting uitgaat, namelijk de bijdrage van het Nederlandse vocabulaire aan andere talen. Zo publiceerde zij in de eerste plaats het *Klein uitleenwoordenboek* (Van der Sijs, 2006), waarin ze ongeveer 200 Nederlandse leenwoorden in verschillende talen analyseert. Dit boek is een inleiding op haar latere werk, *Nederlandse woorden wereldwijd* (Van der Sijs, 2010), waarin 17.560 Nederlandse leenwoorden worden behandeld die in 138 talen zijn opgenomen. In het Spaans is dit een totaal van precies 102 leenwoorden, dat wil zeggen de gevonden leenwoorden in alle geanalyseerde periodes bij elkaar opgeteld, waarvan er 36 direct zijn en 66 indirect.³ In mijn bijdrage zal ik de indirecte vreemde woorden buiten beschouwing laten, omdat ze geen informatie over directe relaties verschaffen.

Een tweede bron waarop we kunnen teruggrijpen is de taalhistoricus en journalist Ewoud Sanders die in de volgende werken vreemde woorden in het Nederlands uit de eenentwintigste eeuw behandelt:

- ♦ *De taal van het jaar 2000: Nieuwe woorden en uitdrukkingen* (Sanders, 2001). Hij vermeldt daarin geen enkel woord afkomstig uit het Spaans.
- ♦ *De taal van het jaar. Tweehonderdvijftig woorden die het aanzien van 2001 bepaalden* (Sanders, 2002). Hierin wordt het woord *propper* vermeld, dat in Spanje is ontstaan, maar geen etymologische herkomst heeft in de Spaanse taal. Het vindt zijn oorsprong in de Nederlandse infinitief *prop-pen*.
- ♦ *De taal van het jaar. De nieuwe woorden en uitdrukkingen van 2002* (Sanders, 2003). Hierin worden twee woorden vermeld: *bolita(slikker)* en *ketchupdans*.⁴ De samenstelling *ketchupdans* bestaat niet uit Spaanse woorden, qua vorm is het helemaal niet Spaans. Het hoofd van deze samenstelling (*dans*) is Nederlands en de modificeerder (*ketchup*) is oorspronkelijk Amerikaans-Engels waaruit het begrip is overgeheveld.

- Gedeeltelijk is dit een leenvertaling (met het woord *dans*). Dit woord wordt niet toegevoegd aan mijn lijst van helemaal Spaanse woorden.
- ◆ *De taal van het jaar. De nieuwe woorden en uitdrukkingen van 2003* (Sanders, 2004a). Hierin staat geen enkel woord dat uit het Spaans afkomstig is.
 - ◆ *Woorden met een verhaal* (Sanders, 2004b). Ook hier vermeldt de auteur geen enkel woord dat uit het Spaans afkomstig is.
 - ◆ *Allemaal woorden* (Sanders, 2005), waarin het woord *pipa* ‘pistool’ voorkomt.
 - ◆ *Vreemde woorden. Prisma Woordenboek* (Kolsteren & Sanders, 2008). Hierin wordt alleen *caramba* als eenentwintigste-eeuws woord gevonden.
 - ◆ *Van asotaks tot zedenpleger. Tien jaar nieuwe woorden* (Sanders, 2009), waarin de woorden *bolita(slikker)*, *ketchupdans* en *propper* worden vermeld. Dit werk is overigens een samenvatting van zijn eerdere onderzoeken.

2. Methodologie

Om de studie naar Spaanse vreemde woorden in de Nederlandse taal gedurende de jaren 2000-2013 en de daaropvolgende indeling in semantische velden uit te voeren, moest ik uitgaan van een lexicaal corpus dat alle recente ontleningen weergeeft. Mijn onderzoek beperkt zich tot de etymologische en lexicologische bronnen die in Nederland en in Vlaanderen als het meest gezaghebbend worden beschouwd:

- ◆ *Elektronisch groot woordenboek van de Nederlandse taal. Van Dale. Versie 14.9* (Van Dale, 2013).
- ◆ *Groot woordenboek der Nederlandse taal op CD-ROM. (Dikke Van Dale 13de druk) Plus versie 1.0.* (Van Dale, 2000).
- ◆ *Groot woordenboek der Nederlandse taal op CD-ROM. Versie 14.0.* (Van Dale, 2005).⁵
- ◆ *Cultuurtoeristische Van Dale. Woordenboekgids voor de cultuurtoerist* (Van Dale, 2007).
- ◆ *EWN. Etymologisch woordenboek van het Nederlands* (Debrabandere, Philippa & Quack, 2003-2009).
- ◆ *Het woordenboek der Nederlandsche taal op CD-ROM* (iWNT op <http://gtb.inl.nl>).
- ◆ De website <http://www.etymologiebank.nl> (Van der Sijs, 2010).⁶
- ◆ *Vreemde woorden. Prisma Woordenboek* (Kolsteren & Sanders, 2008).
- ◆ *Allemaal woorden* (Sanders, 2005).

- ♦ *De taal van het jaar: de nieuwe woorden en uitdrukkingen van 2002* (Sanders, 2003).
- ♦ *Van asotaks tot zedenpleger. Tien jaar nieuwe woorden* (Sanders, 2009).

Voor mijn onderzoek heb ik een lexicaal corpus van 70 woorden gevormd. Ik zal nu beschrijven welke stappen ik bij de samenstelling daarvan heb gevolgd. In de eerste plaats heb ik het *Elektronisch groot woordenboek van de Nederlandse taal. Dikke Van Dale. Versie 14.9* (Van Dale, 2013, 14^e editie)⁷ doorzocht op het woord ‘Spaans’; dit geeft een resultaat van 662 ingangen. ‘Amerikaans-Spaans’ en ‘Argentijns-Spaans’ leveren vervolgens een resultaat op van respectievelijk zeventien en drie ingangen.

Vervolgens heb ik nagegaan of deze ingangen zich tevens in het *Groot woordenboek der Nederlandse taal op CD-ROM. Plus versie 1.0* (Van Dale, 2000) bevinden. Aangezien het laatstgenoemde woordenboek alleen ingangen tot het jaar 1999 bevat, konden herhalingen worden uitgesloten en kon ik uiteindelijk de Spaanse woorden opnemen die relevant bleken voor de beperkte periode waaraan mijn onderzoek was gewijd.

In de derde plaats heb ik nauwkeurig de datering van het eerste schriftelijke voorkomen van deze woorden genoteerd, met behulp van het *EWN*, het *iWNT*, en de *Etymologiebank*.

In de vierde plaats heb ik de Nederlandse taal afgezocht op Spaanse woorden aan de hand van de bronnen van Ewoud Sanders. Daarbij heb ik het woord *pipa* gevonden, dat alleen bij hem is opgenomen.

Ten vijfde heb ik in de *Van Dale 14.9 Elektronisch Woordenboek* 31 Spaanse woorden genoteerd die niet zijn gedateerd: *alfiz*, *alicatado*, *artesonado*, *basuco*, *burrito*, *caracara*, *cava*, *caramba*, *churros*, *crianza*, *cumbia*, *encierro*, *garbanzo*, *guaganco*, *hoatzin*, *maquiladora*, *mocarabe*, *muralisme*, *parador*, *paso*, *pasco*⁸, *plateresco*, *plaza*, *plaza mayor*, *reserva*, *serranoham*, *son*, *tapasbar*, *tempranillo*, *tres*, *un momento dado*.

Ten zesde heb ik in de *Cultuurtoeristische Van Dale* (Van Dale, 2007) acht Spaanse woorden opgespoord: *alfiz*, *alicatado*, *artesonado*, *mocarabe*, *paso*, *pasco*⁹, *plateresco*, *plaza mayor*. Dus van de 31 vreemde woorden zijn er nu nog 23 niet gedateerd. Deze heb ik in de veertiende editie van de *Dikke Van Dale* uit 2005 in de papieren versie gevonden (editie met CD-ROM): *basuco*, *burrito*, *caracara*, *caramba*, *cava*, *churros*, *crianza*, *cumbia*, *encierro*, *garbanzo*, *guaganco*, *hoatzin*, *maquiladora*, *muralisme*, *parador*, *plaza*, *reserva*, *serranoham*, *son*, *tapasbar*, *tempranillo*, *tres*, *un momento dado*.

Mijn lexicale corpus van 70 woorden ziet er dan als volgt uit:

<i>adios</i> (2012)	<i>coño</i> (2008)	<i>paso</i> (2007)
<i>agouta</i> (2009),	<i>crianza</i> (2005)	<i>paseo</i> (2007)
<i>alfiz</i> (2007),	<i>cumbia</i> (2005)	<i>pata negra</i> (2009)
<i>alicatado</i> (2007),	<i>dogo argentino</i> (2007)	<i>piñata</i> (2009)
<i>almiqui</i> (2009)	<i>duende</i> (2007)	<i>pipa</i> (2004)
<i>artesonado</i> (2007)	<i>encierro</i> (2005)	<i>piperade</i> (2007)
<i>basuco</i> (2005)	<i>epazote</i> (2006)	<i>plateresco</i> (2007)
<i>bolita</i> (2006)	<i>escabeche</i> (2013)	<i>plaza</i> (2005)
<i>bombo</i> (2009)	<i>fajita</i> (2010)	<i>plaza mayor</i> (2007)
<i>botellon</i> (2009)	<i>garbanzo</i> (2005)	<i>qué</i> (2012)
<i>bucardo</i> (2006)	<i>guaguanco</i> (2005)	<i>quesadilla</i> (2006)
<i>burrito</i> (2005)	<i>guanabana</i> (2007)	<i>ranchera</i> (2007)
<i>cajón</i> (2008)	<i>hoatzin</i> (2005)	<i>reserva</i> (2005)
<i>camino</i> (2012)	<i>manchego</i> (2008)	<i>santeria</i> (2010)
<i>caracara</i> (2005)	<i>maquiladora</i> (2005)	<i>serranoham</i> (2005)
<i>caramba</i> (2005)	<i>melodeon</i> (2007)	<i>son</i> (2005)
<i>cava</i> (2005)	<i>membrillo</i> (2011)	<i>tapa(sbar)</i> (2005)
<i>cenote</i> (2008)	<i>mocarabe</i> (2007)	<i>tempranillo</i> (2005)
<i>ceviche</i> (2009)	<i>mojito</i> (2008)	<i>tiple</i> (2007)
<i>chompa</i> (2006)	<i>muralisme</i> (2005)	<i>tres</i> (2005)
<i>chullo</i> (2010)	<i>nacho's</i> (2013)	<i>un momento dado</i> (2005)
<i>churros</i> (2005)	<i>paca</i> (2008)	<i>vihuela</i> (2007)
<i>charango</i> (2006)	<i>pandeiro</i> (2007)	
<i>conchita</i> (2009)	<i>parador</i> (2005)	

Naar aanleiding van het lexicale corpus rijst wel de vraag of Spaanse woorden op basis van het redactiestandpunt in de *Dikke Van Dale* worden opgenomen of op basis van andere specifieke criteria. Vooral lijkt me dat een woord pas officiële status krijgt als het in het woordenboek wordt opgenomen. Dit is ook door Ewoud Sanders besproken:

Zijn er veel mensen die geloven in de mythe dat een woord pas écht bestaat als het in een woordenboek is opgenomen? Daar lijkt het wel op. Men heeft het gevoel dat een woord pas echt geaccepteerd is als het bijvoorbeeld tot de kolommen van de Grote Van Dale is doorgedrongen. Pas dán heeft een woord (dan wel: een betekenis of een uitdrukking) burgerrecht verkregen, pas dán telt het officieel mee. (Sanders, 2005, p. 14)

De auteur voegt eraan toe dat dit geen kritiek op de *Grote Van Dale* is. Een redactie moet nu eenmaal keuzen maken, en sommige ‘zijn logisch, over andere kun je twisten’ (Sanders, 2005, p. 14). Als we op de website van *Van Dale* het onderdeel ‘*Meestgestelde vragen*’ raadplegen, dan worden de criteria van uitgeverij Van Dale als volgt toegelicht:

Wanneer komt een nieuw woord in het woordenboek? Een woord wordt opgenomen in de Grote of Dikke Van Dale als de redactie dat woord gedurende langere tijd (ongeveer drie jaar) regelmatig aantreft in het (schriftelijk) algemeen taalgebruik. Daarvoor doorzoekt de redactie voornamelijk digitale teksten (kranten, tijdschriften, boeken, internet). Deze teksten moeten bedoeld zijn voor een ruimer publiek en ze moeten gemakkelijk toegankelijk zijn voor veel mensen. Dat betekent dat woorden die alleen gebruikt worden in een bepaald vakgebied, in bepaalde kringen of in een bepaalde regio, niet worden opgenomen. Dus als een woord bijvoorbeeld alleen gebruikt wordt door een bepaalde beroepsgroep of alleen bij een bepaalde sportclub of alleen in een klein deel van Nederland of België, dan komt het woord niet in de Dikke Van Dale. Het woord moet algemeen bekend zijn, het moet ingeburgerd zijn. Voor nieuwe uitdrukkingen geldt hetzelfde.

Voorts vinden we in het *Elektronisch groot woordenboek van de Nederlandse taal. Dikke Van Dale. Versie 14.9* (Van Dale, 2013, 14^e editie) Spaanse woorden die ‘toegevoegd’ en ‘voorlopig toegevoegd’ zijn (vanaf het jaar 2010). De verantwoording van deze twee termen is zo vermeld:

Onderwaterhypotheek, religiestress en *chillaxen*: dit zijn slechts enkele woorden die zijn toegevoegd aan de (betaalde) onlineversie van de Dikke Van Dale. Van Dale gaat de inhoud vaker aanpassen, ‘om altijd en overal de meest actuele woordenschat beschikbaar te hebben’. Tot nu toe werd het woordenboek slechts één keer per jaar aangevuld. De nieuwe woorden worden voorlopig toegevoegd. Als ze langdurig in gebruik blijven – op zijn minst drie jaar – maken ze kans op een volwaardige toevoeging. Voorlopig toegevoegde woorden die niet meer in gebruik blijken te zijn, verdwijnen bij een nieuwe druk van de papieren uitgave. (Onze Taal, 2013)

Tot op heden treffen we dus 70 Spaanse vreemde woorden in de eenentwintigste eeuw, maar zodra de vijftiende editie op papier uitkomt, zal blijken of sommige

inmiddels weer verdwenen zijn. Ook kan het voorkomen dat nieuwe vreemde woorden worden toegevoegd. Op dit moment hebben we negen ‘voorlopig toegevoegde’ woorden die overeenkomen met de toegevoegde woorden vanaf 2010 tot 2013: *adios* (2012), *camino* (2012), *chullo* (2010), *escabeche* (2013), *fajita* (2010), *membrillo* (2010), *nacho's* (2013), *qué* (2012), *santeria* (2010).

3. Semantische velden

De Spaanse woorden die in de eenentwintigste eeuw tot de Nederlandse taal zijn doorgedrongen, behoren tot drie lexicale domeinen: toerisme, muziek en media. Van der Sijs heeft reeds de namen van een paar van de bekendste Spaanse gerechten opgenomen die zich sinds de jaren 90 in de rekken van de Nederlandse supermarkten bevinden: *chorizo*, *tortilla*, *paella*, *gazpacho* (Van der Sijs, 1996, p. 67). Deze zijn in elk kookboek met Spaanse recepten in de Nederlandse taal aanwezig. Recenter, in de eenentwintigste eeuw, werden de volgende woorden van het Iberisch Schiereiland in het lexicale corpus opgenomen: *conchita*, *escabeche*, *manchego*, *membrillo*, *pata negra*, *piperade*, *churros*, *garbanzo*, *serranoham*, *tapa(sbar)*. Uit Spaans-Amerika zijn de volgende gerechten opgenomen: *ceviche*, *fajita*, *guanabana*, *quesadilla*, *burrito*, *nacho's*, *epazote*. Namen van Spaanse dranken die zijn ingevoerd hebben meestal betrekking op wijnsoorten: *reserva*, *tempranillo*, *crianza*, *cava*. Uit Centraal-Amerika is slechts één woord ingevoerd: *mojito*.

In de twintigste eeuw werd een relatief aanzienlijk aantal ontleningen uit het semantisch veld van het stierenvechten gerapporteerd: *corrida*, *espada*, *banderillero*, *muleta*. Daarnaast verschenen de vreemde woorden *olé* en *aficionado*, die in een stieren- en dansgerelateerde context zijn ontstaan maar zich vervolgens hebben uitgebreid naar verschillende takken van sport. Nu, in de eenentwintigste eeuw, is alleen *encierro* in de *Dikke Van Dale* erbij gekomen, met de betekenis ‘Spaans volksvermaak waarbij stieren door de straten worden gejaagd en het de kunst is zo laat mogelijk opzij te springen’ (Van Dale, 2013). De bekendste manifestaties van stierenrennen in Spanje zijn de ‘Encierros de San Fermín’, die in de Spaanse stad Pamplona plaatshebben en wereldberoemd zijn.

Met betrekking tot de Spaanse en Latijns-Amerikaanse muziek¹⁰ merken we op dat dit semantisch veld een opvallende rol speelt in de overdracht van vocabulaire: *duende*, *vihuela*, *cajón*, *ranchera*, *cumbia*, *son*, *tiple*, *tres*, *pandeiro*, *melodeon*, *guaguanco*, *charango*, *bombo*. De flamenco¹¹ blijft in de eenentwintigste eeuw woorden leveren zoals *duende* en *cajón*. De flamenco werd in het jaar 2010 door de Unesco tevens tot Werelderfgoed verklaard (Unesco, 2010). Om flamenco te zingen en te dansen heb je *duende* ‘bovennatuurlijke inspiratie’ nodig. Het

woord *duende* betekent in het Spaans letterlijk ‘kabouter’, wat vanzelfsprekend met iets mythologisch/bovennatuurlijks te maken heeft. Het instrument *cajón*, ‘soort handtrommel’, is in 1980 door gitarist Paco de Lucía uit Peru in Spanje geïmporteerd (Jarque, 2011). Uit Centraal- en Zuid-Amerika komen de volgende dansen: *ranchera* (Mexico), *cumbia* (Colombia), *son* (Cuba) en *guaguanco* (Cuba). Geassocieerd met deze dansen vinden we in de *Dikke Van Dale* namen van snaarinstrumenten (*charango*, *tres*, *tiple*, *vihuela*) en slaginstrumenten (*pandeiro*, *bombo*). In deze stereotype sfeer van feesten¹² en dansen mag het woord *botellon* niet ontbreken. De *Dikke Van Dale* geeft de volgende betekenis: ‘bijeenkomst van jongeren op een openbare plaats, vaak georganiseerd via een sociaal netwerk, waarbij gedanst en gefeest wordt en alcoholische dranken worden geconsumeerd die de bezoekers in grote flessen meebrengen’. Letterlijk is *botellón* in het Spaans de vergrottingsvorm van *botella* ‘fles’. Een voorbeeld uit de Vlaamse krant *Het Nieuwsblad* van 19 mei 2010:

Antwerpen ongerust over ‘megadrinkpartij’. Op de sociale netwerksite Facebook hebben meer dan 800 mensen zich al ingeschreven voor een grote drinkpartij in juli in Antwerpen. Bij een gelijkaardige bijeenkomst in het Franse Nantes kwamen vorige week nog duizenden mensen opdagen en viel een dode. De stad Antwerpen bekijkt of er moet ingegrepen worden. De bijeenkomst, die de naam ‘*Massa Boozefestijn*’ kreeg, gaat door op 8 juli op het Theaterplein. Deelnemers moeten hun eigen drank meebrengen. ‘In navolging van onze kameraden in Frankrijk, Nederland, UK, Spanje en zelfs Gent vinden we dat ditmaal Antwerpen aan de beurt moet komen voor een massale meeting waarin vriendschap en alcohol de hoofdrol spelen’, klinkt het op de Facebookpagina. Het fenomeen komt overgewaaid uit Spanje. De zogenaamde ‘*botellones*’ zijn daar al jaren bijzonder populair. In juni vorig jaar werd al een eerste Vlaamse versie georganiseerd op het Gentse Sint-Pietersplein.

Op een heel ander terrein, in het semantisch veld van de kunst, worden *plateresco* en *muralisme* in de *Dikke Van Dale* vermeld. *Plateresco* is een soort ornament of decoratie in de vorm van fijn zilversmeedwerk (Van Dale, 2013). In het Spaans komt *plateresco* van het beroep *platero* (zilversmid) <*plata* (zilver). In Mexico ontstond het *muralisme* aan het begin van de twintigste eeuw omdat men zich bezighield met het maken van muurschilderingen.

In de twintigste eeuw waren er al redelijk veel uitdrukkingen en tussenwerpsels die uit het Spaans afkomstig zijn en in het Nederlands terechtkwamen, zoals *mañana* (in de uitdrukking ‘niet mañana, maar nu’), *nada*, *loco*, *hasta la vista*,

Madre de Dios, cosas de España. Nu, in de eenentwintigste eeuw, vinden we ook de volgende uitdrukkingen/tussenwerpsels in de *Dikke Van Dale*: *adios* ‘vaarwel’, *qué* ‘hè?, wat?’ (om uit te drukken dat men iets niet begrijpt), *caramba* ‘ter uitdrukking van verbazing’ en *coño*¹³ ‘schurk, smeerlap’. Een zeer curieus voorbeeld van een uitdrukking binnen het semantisch veld van sport die het Nederlands van het Spaans heeft geleend is *un momento dado* geëxtraheerd uit Spaans *en un momento dado* (< nl. op een gegeven moment), een kernachtige uitspraak van voetballer Johan Crujff op basis van een Nederlandse gedachte (Van Dale, 2013). In 2004 werd er een documentaire over Johan Crujff opgenomen met de titel ‘En un momento dado’, die de Spaanse uitdrukking in Nederland populair heeft gemaakt (Van der Sijs, 2010).

Tevens heeft de rijkdom van de fauna van Zuid-Amerika zes sporen achtergelaten in de Nederlandse taal: *agouta*, *almiqui*, *hoatzin*, *paca*, *caracara*, *dogo argentino*. Drie van deze woorden duiden op knaagdieren (*agouta*, *almiqui*, *paca*), twee op vogels (*hoatzin*, *caracara*) en de laatste naam duidt op een soort hond (*dogo argentino*). Voorts komt van het Iberisch Schiereiland *bucardo*, de naam van de uitgestorven Pyrenese berggeit (Van Dale, 2013). Het laatste nog levende exemplaar werd in het jaar 2000 in Spanje verpletterd door een boom (De Volkskrant, 2000).

Het feit dat de Nederlandse Antillen zich nabij Spaanstalige landen bevinden die drugs produceren, zoals Colombia en Bolivia, heeft ervoor gezorgd dat in de Nederlandse taal Spaanse woorden als *bolita* en *basuco* zijn ingevoerd. Dit laatste is een lettergreepwoord van ‘base sucia de coca’ (restproduct van cocaïne), dat in Colombia en Venezuela wordt gebezigd. De luchthaven van Schiphol speelt een belangrijke rol bij de arrestatie van personen die drugs in bolletjesvorm vervoeren, en, zoals Ewoud Sanders opmerkt, wordt naast *bolletjesslikker* het half-Spaanse synoniem *bolitaslikker* gebruikt:

[...] In Curaçao, waar veel bolletjesslikkers vandaan komen en waar onder meer Spaans en Nederlands wordt gesproken, worden zij *bolitaslikkers* genoemd [...]. De enorme ophef over het vrijlaten van gearresteerde bolletjesslikkers op Schiphol, vanwege onvoldoende cellencapaciteit, leidde in 2002 tot allerlei gelegenheidssamenstellingen, zoals *bolitabeleid*, *bolletjesaffaire*, *bolletjesdode*, *bolletjeslepel*, *bolletjesoperette*, *bolletjesproblematiek*, *bolletjesprop*, *bolletjessysteem*, *bolletjesvlucht*, *bolletjeswet* enzovoort. (Sanders, 2009, p. 40)

Met betrekking tot het semantisch veld van religie zien we de overname van twee katholieke termen. Beide woorden komen uit Spanje: *camino*, verkorte vorm van

Camino de Santiago ‘bedevaarttocht naar Santiago de Compostella’ en met de betekenis ‘pelgrimspad’ in de *Dikke Van Dale*; en *paso*, een beeldengroep die een gebeurtenis uit de passie voorstelt en die in de Stille Week voor Pasen in proces­sie mee­gedragen wordt (Van Dale, 2013). Uit Centraal-Amerika hebben we *santaria*, dat duidt op een soort syncretische religie.

Ook de Spaanse architectuur en bouwtechniek dragen een aanzienlijk aantal woorden aan gedurende de eenentwintigste eeuw: *alfiz*, *alicatado*, *artesonado*, *mocarabe*, *parador*, *plaza*, *plaza mayor*. Drie van deze woorden hebben een Arabische herkomst: *alfiz* ‘rechthoekige omlijsting van een boog’, *alicatado* ‘decoratief keramisch tegelwerk’, *mocarabe* ‘honingraatmotief’. In het centrum van Spaanse steden vind je soms een *parador* ‘staatshotel’, meestal in een historisch gebouw gevestigd, met een *artesonado*, ‘cassetteplafond’, dat soms dichtbij een *plaza mayor*, ‘groot plein’, ligt. In Centraal-Amerika wordt het Spaanse woord *plaza* gebruikt voor ‘winkelcentrum’ en *cenote* met de betekenis ‘ondergrondse put of kloof’ (Van Dale, 2013).

Ten laatste hebben we in het semantische veld van kleding twee woorden uit Zuid-Amerika opgespoord in de *Grote Van Dale*: *chullo* ‘Peruaanse wollen muts met oorflappen’ en *chompa* ‘van alpaca wol gebreid vest’.

4. Overzicht, statistieken en conclusies

In absolute termen gesproken is het semantisch veld waar het grootste aantal Spaanse woorden in het Nederlands is opgenomen (28% van het totaal) dat van drinken/eten met 20 vreemde woorden.

De laatste jaren is de internationale waardering voor het mediterrane dieet, waartoe de Spaanse keuken uiteraard behoort, toegenomen. Op de tweede plaats staat het semantisch veld van dans/muziek, met dertien vreemde woorden (18% van het totaal). Dit is toe te schrijven aan de invloed van de Latijns-Amerikaanse muziek, die vaak de eerste plaatsen van de Europese hitparades bezet, naast de flamenco, die als Werelderfgoed is aangewezen. Op de vijfde plaats, met vijf woorden, vinden we uitdrukkingen, tussenwerpsels en scheldwoorden. Dit wijst op nauw contact tussen beide talen, aangezien dit soort woordenschat niet technisch is. Dergelijke leenwoorden worden vooral in Nederlandse jongerentaal gebezigd en kunnen ook via het Amerikaans-Engels of Spaans-Amerikaans in het Nederlands zijn terechtgekomen.

Analyseren we hoe het Spaanse vocabulaire zich in de Nederlandse spelling en grammatica heeft geïntegreerd, dan blijkt dat van de 70 woorden er maar liefst 57 integrale leenwoorden zijn, met behoud van de Spaanse spelling en fonetica: *agouta*, *alfiz*, *alicatado*, *artesonado*, *basuco*, *bolita*, *bombo*, *bucardo*, *burrito*, *cajón*,

camino, caracara, caramba, cava, cenote, ceviche, chompa, chullo, churros, charango, conchita, coño, crianza, cumbia, dogo argentino, duende, encierro, epazote, escabeche, fajita, garbanzo, hoatzin,, manchego, maquiladora, membrillo, mojito, paca, paso, paseo, pata negra, pandeiro, parador, piñata, pipa, plateresco, plaza, plaza mayor, qué, quesadilla, ranchera, reserva, son, tempranillo, triple, tres, un momento dado, vihuela. Acht woorden hebben hun accent verloren: *adios* <sp. adiós, *almiqui* <sp. almiquí, *botellon* <sp. botellón, *guaganco* <sp. guaguancó, *guanabana* <sp. guanábana, *melodeon* <sp. melodeón, *mocarabe* <sp. mocárabe, *santeria* <sp. santería. En de resterende vijf woorden zijn aangepast aan de Nederlandse spelling en morfologie, wat duidt op een zekere integratie: aanpassing van het suffix (*muralisme* <sp. muralismo, *piperade* <sp. piperrada), Nederlandse meervoudsvorming (*nacho's* <sp. nachos), vorming van samenstellingen (*tapa(sbar)* <sp. bar de tapas), vertaling van het tweede deel van de samenstelling (*serranoham* <sp. jamón serrano). Daar het recente leenwoorden betreft, is het logisch dat de meeste Spaanse termen vooralsnog niet naar het Nederlands worden vertaald, maar we zullen zien wat er op de middellange tot lange termijn gebeurt.

Van mijn lexicale corpus bestaande uit 70 vreemde woorden zijn 38 woorden afkomstig uit het Spaans van Zuid-Amerika en 32 uit het Spaans van Spanje. Voor zover mogelijk zijn deze gerangschikt met vermelding van het betreffende land:

- Spanje (32): *adios, alfiz, alicatado, artesonado, botellon, bucardo, camino, cava, churros, conchita, crianza, duende, encierro, escabeche, garbanzo, manchego, membrillo, mocarabe, paseo, paso, pata negra, parador, piperade, plateresco, plaza mayor, qué, reserva, serranoham, tapa(sbar), tempranillo, un momento dado, vihuela.*
- Zuid-Amerika/Centraal-Amerika (38): *agouta* [eiland Hispaniola, Dominicaanse Republiek en Haïti], *almiqui* [Cuba], *basuco* [Colombia, Ecuador, Venezuela], *bolita* [Curaçao], *bombo* [Argentinië], *burrito* [Mexico], *cajón* [Peru], *caracara* [Noorden van Zuid-Amerika en Centraal-Amerika], *caramba* [Mexico], *cenote* [Mexico], *ceviche* [Noorden van Zuid-Amerika en Centraal-Amerika], *chompa* [Noorden van Zuid-Amerika en Centraal-Amerika], *chullo* [Peru], *charango* [Peru], *coño* [Venezuela], *cumbia* [Colombia], *dogo argentino* [Argentinië], *epazote* [Mexico], *fajita* [Mexico], *guaganco* [Cuba], *guanabana* [Cuba, Antillen], *hoatzin* [Mexico], *maquiladora* [Mexico, Guatemala, Honduras], *melodeon* [Colombia], *mojito* [Cuba], *muralisme* [Mexico],

nacho's [Mexico], *paca* [bijna heel Amerika], *pandeiro* [Brazilië, Zuid-Amerika], *plaza* [Zuid-Amerika], *piñata* [Mexico], *pipa* [Zuid-Amerika], *quesadilla* [Mexico], *ranchera* [Mexico], *santeria* [Cuba, Venezuela], *son* [Cuba], *tiple* [Colombia], *tres* [Cuba].

Als we de gegevens van de Spaanse vreemde woorden afkomstig uit Spanje (46%) vergelijken met die van Amerika (54%), observeren we dat het percentage van het Spaans-Amerikaans zeer hoog is, ondanks de geografische en culturele afstand ten opzichte van het Spaans van Spanje. Wat tevens opvalt, is dat van de vreemde woorden die vanuit het Spaans-Amerikaans naar het Nederlands zijn overgebracht, een vierde uit Mexico komt.

Spectaculair is dat in de eerste dertien jaar van de eenentwintigste eeuw die zijn onderzocht, reeds 70 vreemde woorden geregistreerd zijn. Globalisering, internet en andere nieuwe technologieën zijn van invloed op de snelheid waarmee woorden uitgewisseld worden. Zowel in de twintigste als in de eenentwintigste eeuw is het semantisch veld met de meeste leenwoorden dat van eten en drinken, gevolgd door het semantisch veld van dans en muziek.

NOTEN

- ¹ Philip Durkin geeft een complete definitie van de termen *ontlening/leenwoord*: 'Lexical borrowing occurs when the lexis of one language (commonly called the donor language or sometimes the source language) exercises an influence on the lexis of another language (commonly called the borrowing language or sometimes the receiving language), with the result that the borrowing language acquires a new word form or word meaning, or both, from the donor language.' (Durkin, 2014, p. 8)
- ² Hetzelfde onderzoek is ook verschenen bij Uitgeverij Van Dale in 2005 met de titel: *Groot leenwoordenboek. De invloed van andere talen op het Nederlands*.
- ³ Indirecte leenwoorden zijn woorden die via een andere taal zijn doorgeleend (Van der Sijs, 2010, p. 12). Bijvoorbeeld, het woord *abrikoos* is via het Frans uit het Spaans gekomen (<fr. *abricot* <sp. *albaricoque*). Een direct leenwoord is een woord dat rechtstreeks uit een bepaalde taal geleend wordt (Van der Sijs, 2005, p. 42), zoals *paella* <sp. *paella*.
- ⁴ Met tal van zomerhits heeft de latinmuziek in de loop der jaren de hoogste plaatsen op de hitlijsten van verschillende Europese landen veroverd. In de jaren 90 deed 'La Macarena' van Los del Río zijn intrede in de Nederlandse taal (gedefinieerd als Spaanse solodans waarbij men op een eenvoudig maar sterk ritme pasjes op de plaats maakt, Van Dale, 2013), en in de eenentwintigste eeuw hebben we de Ketchupdans: 'In tienduizenden jonge gezinnen is hij in 2002 talloze malen gedanst, de Ketchupdans. Je leerde hem door te kijken naar de videoclip van de zus-

jes Pilar, Lola en Lucía, dochters van de Spaanse flamencogitarist Tomate. Vanwege Tomate heette het nummer 'Las Ketchup' of 'The Ketchup Song' (en in het Spaans Aserejé). Het liedje gaat over een zekere Diego, die een Engelse hit probeert na te zingen, maar niet verder komt dan wat onzinteksten.' (Sanders, 2003, p.43)

- 5 De woorden zijn tot 22 oktober 2013 geanalyseerd, datum van lancering van de laatste versie van dit elektronisch woordenboek.
- 6 Deze website verzamelt gedetailleerde informatie over leenwoorden uit 25 etymologische werken in de Nederlandse taal. De website wordt geleid door Nicoline van der Sijs en werd opgezet in 2010.
- 7 In de *Dikke Van Dale* zijn er 5 Spaanse acroniemen (*TVE*, *EFE*, *PPE-DE*, *ELDR*, *PSE*) geregistreerd, die geen van alle in mijn corpus zijn opgenomen. Deze woorden vallen allemaal onder de leenwoorden, want ze zijn niet in het Nederlands gevormd (Van der Sijs, 2001, p. 315). Opvallende vreemde woorden in de laatste groep zijn *TVE*, waarbij de afkorting duidt op de Spaanse publieke omroep (Televisión Española), en het Spaanse persbureau *EFE* (genoemd naar de Spaanse uitspraak /f/ van de eerste letter van de achternaam Fabra, de journalist Nilo María Fabra). Dezelfde media hebben nieuwe woorden geïntroduceerd die uit het Europees Parlement afkomstig zijn: *PPE-DE* (acroniem van Grupo del Partido Popular Europeo y Demócratas Europeos 'Fractie van de Europese Volkspartij'), *PSE* (acroniem van Grupo del Partido de los Socialistas Europeos 'Fractie van de Partij van Europese Sociaaldemocraten') en *ELDR* (acroniem van Grupo del Partido Europeo de los Liberales, Demócratas y Reformistas 'Fractie van de Europese Liberale en Democratische Partij in het Europees Parlement').
- 8 Het woord *pasco* is een door mij ontdekte tikfout. Het woord moet natuurlijk '*paséo*' zijn met de betekenis 'wandeling, promenade'. Na mijn signalering heeft Uitgeverij Van Dale het onmiddellijk in het bestand aangepast.
- 9 Idem.
- 10 De woorden *mestizo* en *tanguero* zijn uit mijn corpus weggelaten. Het laatste is een afleiding van het woord *tango* dat al in 1912 in het Nederlands was opgenomen. Het woord *mestizo* is in het jaar 2009 in de *Dikke Van Dale* toegevoegd, maar dit is een type leenwoord met toegevoegde betekenis: 'in Frankrijk en Spanje ontstane muziekstijl die elementen van diverse andere stijlen in zich verenigt, waaronder latin, rock en hiphop'. In het Nederlands bestond het woord *mustie* (<Eng. mustee <Spaans *mestizo*) al met de betekenis van 'tropische steekmug'. Dus in feite geen nieuw leenwoord, maar wel nieuw is de betekenisuitbreiding.
- 11 Nicoline van der Sijs heeft de volgende mening over de herkomst van het Spaanse woord *flamenco*: 'Vlaamse dans', omdat men dacht dat de zigeuners (Roma) die de dans uitvoerden, uit Vlaanderen kwamen (Van der Sijs, 2005, p. 245). De Spaanse auteurs Joan Corominas en José Antonio Pascual in hun werk *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico* (2012) menen dat de betekenisverschuiving is gegaan van 'Vlaams' via 'knap, met een goed uiterlijk' naar 'sexy, provocerend' tot 'zigeunerachtig, als een zigeuner, zigeuner' en ten slotte 'dans, muziek van een zigeuner' (Van der Sijs, 1998, p. 105).

- ¹² Het woord *mosquito* is in het jaar 2009 in de *Dikke Van Dale* toegevoegd, maar dit is een type leenwoord met toegevoegde betekenis: ‘apparaatje dat een irritant piepgeluid voortbrengt, bevestigd bij hangplekken om hangjongeren te verdrijven’. In het Nederlands bestond het woord *musket* (<Spaans *mosquito*) al met de betekenis van ‘tropische steekmug’. Dus in feite geen nieuw leenwoord, maar nieuw is de betekenisuitbreiding. Ook dit is geen voorbeeld van een klassiek leenwoord dat zijn entree maakt in een vreemde taal. In een artikel van Arjen Schreuder in het *NRC Handelsblad* van 24 april 2009 staat een goed voorbeeld: “‘Irritant man!’ zegt Mohammed (10) over de mosquito, een apparaatje dat een piepton produceert die alleen door jongeren kan worden gehoord. “Het doet pijn in mijn kop.” Zijn vrienden Ercan, Anass en Nordin zeggen het hem na. “Het is als wanneer je heel lang harde muziek hebt gehoord en dan ineens niet meer. Je hoort het suizen [...]” (Schreuder, 2009)
- ¹³ Het laatste woord is overgenomen uit Zuid-Amerika. Volgens het woordenboek van de Koninklijke Spaanse Academie *RAE* wordt het in Venezuela pejoratief gebruikt om er ‘kerel’ mee aan te duiden (*RAE*, 2014).

BIBLIOGRAFIE

- Corominas J. & Pascual, J.A. (2012). *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico. Edición en CD-ROM*. Madrid: Gredos.
- Debrabandere, F., Philippa, M. & Quack, A. (2003-2009). *Etymologisch woordenboek van het Nederlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- De Volkskrant (2000, 12 januari). Boom verplettert laatste Spaanse berggeit.
- Durkin, P. (2014). *Borrowed words. A history of loanwords in English*. Oxford: Oxford University Press.
- Jarque, Fietta (2011, 18 december). Tres mundos en un cajón. *Diario El País*.
- Jns (2010, 19 mei). Antwerpen ongerust over megadrinkpartij. *Het Nieuwsblad*.
- Kolsteren, A. & Sanders, E. (2008). *Vreemde woorden. Prisma woordenboek*. Houten: Spectrum.
- Onze Taal (2013, 27 mei). Aanvullingen voor Dikke Van Dale. Laatst geraadpleegd op 2 februari 2014 op <https://onzetaal.nl/nieuws/aanvullingen-voor-dikke-van-dale>.
- RAE (2014). *Real Academia Española. Diccionario de la lengua española*. Laatst geraadpleegd op 2 februari 2014 op <http://www.rae.es/rae.html>.
- Sánchez Romero, F. (2006). La influencia de los términos neerlandeses en la lengua española. In S. Herce Pagliai & F. Sánchez Romero & M. Sánchez Romero (Red.), *Transferencias culturales, literarias y lingüísticas en el ámbito de la Unión Europea* (pp. 117-131). Sevilla: Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Sevilla.
- Sánchez Romero, F. (2011). Intercambio lingüístico español-neerlandés: Período bajo la Corona Española (1496-1714) de los Países Bajos históricos. *Futhark. Revista de investigación y cultura*, 6, 255-280.

- Sánchez Romero, F. (2014). *Léxico español y estereotipos en Suske en Wiske*. In E. Parra Membri-
ves (Red.), *Trivialidades Literarias. Reflexiones en torno a la literatura de entretenimiento* (pp.
453-474). Madrid: Visor Libros.
- Sanders, E. (2001). *De taal van het jaar 2000: Nieuwe woorden en uitdrukkingen*. Amsterdam/Ant-
werpen: L.J. Veen.
- Sanders, E. (2002). *De taal van het jaar. Tweehonderdvijftig woorden die het aanzien van 2001*
bepaalden. Amsterdam/Antwerpen: L.J. Veen.
- Sanders, E. (2003). *De taal van het jaar. De nieuwe woorden en uitdrukkingen van 2002*. Amster-
dam/Rotterdam: Prometheus/NRC Handelsblad.
- Sanders, E. (2004a). *De taal van het jaar. De nieuwe woorden en uitdrukkingen van 2003*. Amster-
dam/Rotterdam: Prometheus.
- Sanders, E. (2004b). *Woorden met een verhaal*. Amsterdam: Prometheus.
- Sanders, E. (2005). *Allemaal woorden*. Amsterdam: Prometheus.
- Sanders, E. (2009). *Van asotaks tot zedenpleger. Tien jaar nieuwe woorden*. Rotterdam: NRC Boe-
ken.
- Schreuder, Arjen (2009, 24 april). 'Hangjongeren wennen aan de pijn'. *NRC Handelsblad*.
- Sijs, N. van der (1996). *Leenwoordenboek: de invloed van andere talen op het Nederlands*. Den Haag:
Sdu/Standaard.
- Sijs, N. van der (1998). *Geleend en uitgeleend*. Amsterdam/Antwerpen: Contact.
- Sijs, N. van der (2001). *Chronologisch woordenboek*. Amsterdam: L.J. Veen.
- Sijs, N. van der (2005). *Groot leenwoordenboek. De invloed van andere talen op het Nederlands*.
Utrecht/Antwerpen: Van Dale.
- Sijs, N. van der (2006). *Klein uitleenwoordenboek*. Utrecht: Sdu Uitgevers.
- Sijs, N. van der (samensteller) (2010). *Etymologiebank* op <http://etymologiebank.nl/>
- Sijs, N. van der (2010). *Nederlandse woorden wereldwijd*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Unesco (2010, 16 november). *El Flamenco*. Laatste geraadpleegd op 2 februari 2014 op [http://
www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=es&pg=00011&RL=00363](http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=es&pg=00011&RL=00363)
- Van Dale (2000). *Groot woordenboek der Nederlandse taal op CD-ROM. Plus versie 1.0*. Utrecht/
Antwerpen: Van Dale.
- Van Dale (2005). *Groot woordenboek der Nederlandse taal op CD-ROM. Versie 14.0*. Utrecht/Ant-
werpen: Van Dale.
- Van Dale (2007). *Cultuurtoeristische Van Dale. Woordenboekgids voor de cultuurtoerist*. Utrecht/
Antwerpen: Van Dale.
- Van Dale (2013). *Elektronisch groot woordenboek van de Nederlandse taal. Dikke Van Dale. Versie*
14.9. Utrecht/Antwerpen: Van Dale.
- Van Dale. Wanneer komt een nieuw woord in het woordenboek? Veel gestelde vragen aan de
redactie. Laatste geraadpleegd op 2 februari 2014 op [http://www.vandale.nl/ondersteuning/
redactie#Nieuw_woord](http://www.vandale.nl/ondersteuning/redactie#Nieuw_woord)
- WNT (2003). *Woordenboek der Nederlandsche taal op CD-ROM (WNT)*. Rotterdam: Sdu uitgeve-
rij. Zie ook iWNT op <http://gtb.inl.nl>.

